

४४

(इंग्रजीमध्ये छापलेल्या न्यायनिर्णयाचे मराठीमध्ये भाषांतर)

प्रकाशनयोग्य

भारताचे सर्वोच्च न्यायालय
दिवाणी अपिलीय अधिकारिता

दिवाणी अपील क्र. ३१४९/२०१९

(विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्र. १०६६३/२०१६ यामधून
उद्भवलेले)

पी बंडोपाध्या आणि इतर — अपिलकर्ते
विरूद्ध
भारत सरकार आणि इतर — उत्तरवादी

न्यायनिर्णय

न्या. इंदू मल्होत्रा

अनुमती दिली.

१) प्रस्तुतचे दिवाणी अपील विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्र.

४६५२/२०१२, यामधून उद्भवलेले आहे ज्याद्वारे रिट याचिका क्र.

२७०४/२००५ यामध्ये मुंबई उच्च न्यायालय यांनी दिनांक १३ जानेवारी, १९

५५) २०१६ रोजी पारित केलेल्या आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि आदेशास आव्हानित केले होते.

२) प्रस्तुत दिवाणी अपीलाची संबंधित वस्तुस्थिती थोडक्यात खालीलप्रमाणे आहे.

२.१) अपीलकर्ते हे भारतसरकारचा एक विभाग ओव्हरसीज कम्युनिकेशन्स सर्विस (“ओ.सी.एस.”) या विभागाचे पूर्वीचे कर्मचारी होते. १ एप्रिल, १९८६ रोजी ‘ओ.सी.एस.’, विदेश संचार निगम लिमिटेड (“व्ही.एस.एन.एल”) या कंपनीमध्ये रूपांतरीत झाली. सुरुवातीला, पूर्वीच्या “ओ.सी.एस.” मधील सर्व कर्मचारी उत्तरवादी क्र. ४ — व्ही. एस. एन. एल (जिचे आताचे नांव टाटा कम्युनिकेशनस् लिमिटेड असे आहे) मध्ये सरसकटपणे बदली झाले होते, जेथे त्यांनी १ एप्रिल १९८६ ते १ जानेवारी १९९० या काळात प्रतिनियुक्तीवर काम केले.

२.२) ५ जुलै, १९८९ रोजी भारत सरकारच्या पेन्शन आणि पेन्शन कल्याण विभागाने कार्यालयीन जापन क्र. ४/१८/८७—पी आणि पी. डब्ल्यू. (डी.) (कार्यालयीन जापन) जारी केले ज्यामध्ये सरकारी विभाग, केंद्रीय सरकारी क्षेत्रातील उपक्रमामध्ये /स्वायत्त संस्थेमध्ये रूपांतरीत झाल्यानंतर सदर ५५)

विभागाचे जे कर्मचारी सरसकटपणे बदली झाले होते त्या कर्मचा—यांच्या पेन्शनविषयक लाभांचे नियमन करणा—या अटी आणि शर्ती विनिर्दिष्ट केल्या होत्या.

सदर कार्यालयीन जापनातील संबंधित उतारा सुलभ संदर्भासाठी खाली नमूद केला आहे.

खालील अटी व शर्ती सरसकटपणे बदली झालेल्या कर्मचा—यांच्या प्रकरणात लागू असतील.

अ) स्थायी सरकारी कर्मचारी यांना, सरकारी नियमांतर्गत त्यांना उपलब्ध असलेले पेंशनविषयक लाभ कायम ठेवायचे की सरकारी क्षेत्रातील उपक्रम/स्वायत्त संस्था यांच्यासाठी असलेल्या नियमानुसार नियमित रहायचे याबद्दलचा विकल्प देता येईल. सदरचा विकल्प हा, स्थायीवत आणि अस्थायी कर्मचारी, यांच्यासाठीही, ते सरकारी क्षेत्रातील उपक्रम / स्वायत्त संस्था यांमध्ये कायम झाल्यानंतर, उपलब्ध असेल.

ब) सरकारी कर्मचारी, ज्यांनी सरकारी नियमांतर्गत पेन्शनविषयक नियमानुसार नियमनाचा विकल्प दिला असेल, अशांना त्यांच्या सेवानिवृत्तीच्या वेळी, त्यावेळेस प्रचलित असलेल्या केंद्र सरकारच्या नियमानुसार पेन्शन वगैरे चा ४५

५५७

हक्क राहील.

क) असे स्थायी शासकिय कर्मचारी, ज्यांची सेवा १० वर्षापेक्षा कमी आहे, स्थायीवत कर्मचारी आणि अस्थायी कर्मचारी, ज्यांनी सार्वजनिक क्षेत्र /स्वायत्त संस्थेच्या नियमावली करीता पर्याय स्विकारला असेल, असे कर्मचारी सार्वजनिक क्षेत्र /स्वायत्त संस्थेत त्यांच्या कायमस्वरूपी समायोजनाच्या तारखेपर्यंत, त्यांच्या शासनांतर्गत सेवा कालावधीच्या भविष्य निर्वाह निधीच्या अंशदानासमान रक्कम ६ टक्के द.सा.द.शे. दराने सरळव्याजाने, त्यांच्या सार्वजनिक क्षेत्र/स्वायत्त संस्थेतील अं.भ.नि. खात्यात आरंभीची शिल्लक प्राप्त करण्यास हक्कदार असतील.

(जोर देऊन कथन)

२.३) कार्यालयीन जापनास अनुसरून, उत्तरवादी क्र. ४ वी.एस.एन.एल. यांनी दिनांक ११ डिसेंबर, १९८९ रोजी नोटीस जारी केली ज्याद्वारे त्यांनी ओ. सी. एस. च्या पूर्वीच्या कर्मचा—यांना, व्ही. एस. एन. एल च्या नियमित सेवेत सामावायचे आहे की त्यांना केंद्र सरकारच्या अतिरिक्त कर्मचारी सेल मध्ये इतर शासकिय विभागांमध्ये उपलब्ध असलेल्या रिक्त पदांवर सेवानियुक्तीसाठी बदली होऊन जायचे आहे असा विकल्प दिला.

५५)

४४)

त्यावर अपीलकर्ते यांनी स्वेच्छेने दिनांक २ जानेवारी १९९० पासून व्ही.

एस्. एन्. एल्. च्या नियमित सेवेमध्ये सामाऊन घेण्याचा विकल्प दिला

२.४) त्यानंतर उत्तरवादी क्र. ४ व्ही. एस्. एन्. एल्. यांनी दिनांक २१ फेब्रुवारी, १९९० रोजी त्यांच्या, कर्मचा—यासाठी, जे पूर्वी ओ. सी. एस. मध्ये काम करीत होते, त्यांच्यासाठी एक कर्मचारी नोटीस जारी केली ज्याद्वारे, कर्मचा—यांना, त्यांचा, कार्यालयीन ज्ञापनामधील कलम 'अ' अनुसार म्हणजेच संबंधित वेळेस प्रचलित असलेल्या केंद्र सरकारच्या नियमानुसार, सेवानिवृत्तीच्या वेळी भारत सरकारच्या नियमांतर्गत उपलब्ध असलेले पेन्शनविषयक नियम कायम ठेवायचे की उत्तरवादी क्र. ४ व्ही. एस्. एन्. एल्. यांच्या नियमांतर्गत नियमनाचा पर्याय स्वीकारायचा यापैकी कोणताही एक विकल्प देण्यास फर्मविण्यात आले आहे.

विकल्प ज्या नमुन्यात दर्शवायचा होता, तो नमुना जोडण्यात आला होता त्या सोबतच “विकल्प देण्याची प्रक्रिया सुलभ करण्यासाठी “स्पष्टीकरणात्मक माहिती” अशा शिर्षकाचा दस्त सोबत जोडण्यात आला होता. स्पष्टीकरणात्मक दस्ताच्या परिच्छेद क्रमांक I (1) (ii) यात नमूद केल्याप्रमाणे, ज्या कर्मचा—यांनी केंद्रसरकार अंतर्गत पेन्शनविषयक लाभ

४४)

§§

कायम ठेवण्याचा विकल्प दिला होता. त्या कर्मचा—यांची पात्रता, किमान दहा वर्षांची अर्हताकारी सेवा या अटीनुसार होती. परिच्छेद I (1) चा संबंधित मजकूर याखाली सुलभ संदर्भासाठी उद्धृत केला आहे.

I) केंद्र सरकारी नियमांतर्गत पेन्शनविषयक लाभ कायम ठेवण्याचा विकल्प देणे.

१) सदरचा विकल्प हा, ज्या कर्मचा—यांच्या सेवा ओव्हरसीज कम्युनिकेशन्स सर्व्हिस यामधून विदेश संचार निगम मर्यादित यांच्याकडे बदली झाल्या आहेत आणि ज्यांना ओव्हरसीज कम्युनिकेशन्स सर्व्हिस यांमध्ये केलेली सेवा विचारात न घेता, विदेश संचार निगम लिमिटेड या कार्यालयात समावून घेतले होते, अशा प्रत्येक कर्मचा—यांसाठी खुला आहे. परंतू पेन्शनविषयक नियमांतर्गत लाभांसाठी तुमची पात्रता या अटीसापेक्ष असेल : —

ii) किमान दहा वर्षांची अर्हताकारी सेवा करणे आवश्यक आहे (९ वर्ष ९ महिने आणि त्यापेक्षा जास्त सेवा, १० वर्षे अशी समजण्यात येईल)....”

(जोर देऊन कथन)

२.५) कर्मचारी नोटीस दिनांक २१ फेब्रुवारी, २००९ ला अनुसरून, अपीलकर्ते यांनी, केंद्र सरकारच्या नियमांतर्गत पेन्शनविषयक लाभ कायम §§

४४)

ठेवण्याचा त्यांचा विकल्प दिला.

२.६) प्रतिवादी क्र. ४ व्ही. एस्. एन्. एल्. यांनी त्यांच्या पत्र दिनांक २२ मे २००३ आणि २९ जून २००४ या पत्रान्वये प्रतिवादी क्र. ३ दळणवळण आणि माहिती तंत्रज्ञान मंत्रालय, दळणवळण विभाग (“डी. ओ.टी”) यांच्याकडून, अपीलकर्ते पी बंधोपाध्या, आय्. पी. सिंग आणि जी पलानीअप्पन यांची २ जानेवारी, १९९० रोजी १० वर्षांपेक्षा कमी सेवा झालेली असतांनाही ते पेन्शनविषयक लाभ कायम ठेऊ शकतात का याबाबत स्पष्टीकरण मागितले

२.७) त्याच्या उत्तरादाखल, डी. ओ. टी. यांनी त्यांच्या पत्र दिनांक १३ ऑक्टोबर, २००४ अन्वये, व्ही. एस्. एन्. एल्. यांनी, अपीलकर्ते यांच्या प्रकरणांत कार्यालयीन जापन, कलम (ब) च्या अनुषंगाने योग्य तो निर्णय घेण्याची विनंती केली.

२.८) त्यानुसार, प्रतिवादी क्र.४ व्ही. एस्. एन्. एल्. यांनी, त्यांचे पत्र दिनांक ३० नोव्हेंबर, २००४ अंतर्गत, प्रतिवादी क्र. २ पेन्शन आणि पेन्शन कल्याण विभाग, भारत सरकार यांना अपीलकर्ते यांच्या प्रकरणांत कार्यालयीन जापनाच्या कलम (ब) ला अनुसरून योग्य तो निर्णय घेण्याची विनंती केली. ४५

५१)

२.९) दिनांक १३ ऑक्टोबर, २००४ च्या पत्रास अधिक्रमीत करून, पेन्शन आणि पेन्शन कल्याण विभाग, भारत सरकार यांनी त्यांच्या दिनांक २४ मार्च, २००५ च्या पत्रान्वये प्रतिवादी क्र. ४ व्ही. एस्. एन्. एल्. यांना कळविले की उत्तरवादी यांना करावयाच्या पेन्शनच्या प्रदानाबाबत कार्यालयीन जापना नुसार निर्णय घेण्यात येईल. प्रतिवादी क्र. ३ डी. ओ. टी. यांनी त्यांच्या दिनांक ३० मे, २००५ च्या पत्राद्वारे सदर बाबीस पुन्हा पुष्टी दिली आहे.

२.१०) त्याप्रमाणे, प्रतिवादी क्र. २ पेन्शन आणि पेन्शन कल्याण विभाग, भारत सरकार यांनी उत्तरवादी यांना कळविले की त्यांच्या पेन्शनप्रकरणांत कार्यालयीन जापनानुसार योग्य तो निर्णय घेतला जाईल.

२.११) दिनांक २७ जून, २००५ रोजी प्रतिवादी क्र.४ व्ही. एस्. एन्. एल्. यांनी अपिलकर्ते यांना कळविले की, ते शासकिय पेन्शन मिळण्यास पात्र असणार नाहीत. परंतु ते कार्यालयीन जापनाच्या कलम (क) नुसार लाभ म्हणजेच असे कर्मचारी ज्यांनी सार्वजनिक क्षेत्र / स्वायत्त संस्थेत त्यांच्या कायमस्वरूपी समायोजनाच्या तारखेपर्यंत, त्यांच्या शासनांतर्गत सेवा कालावधीच्या भविष्य निर्वाह निधीच्या अंशदानासमान रक्कम ६ टक्के द.सा.

द.शे. दराने सरळव्याजाने, त्यांच्या सार्वजनिक क्षेत्र/स्वायत्त संस्थेतील अं. भ. ५१)

नि. खात्यात आरंभीची शिल्लक प्राप्त करण्यास हक्कदार असतील.

२.१२) वरील निर्णयाने व्यथित होऊन, अपीलकर्ते यांनी उत्तरवादी यांचे समोर अभिवेदन सादर केले ज्यामध्ये त्यांनी, त्यांच्या प्रकरणांचे, कार्यालयीन ज्ञापनाच्या कलम — (क) प्रमाणे नियमन न होता कलम (ब) प्रमाणे नियमन व्हावे असे जाहिर करून मिळावे, अशी विनंती केली होती.

२.१३) अपीलकर्ते यांनी त्यानंतर मुंबई उच्च न्यायालयात रिट याचिका क्र. २७०४/२००५ दाखल केली ज्यामध्ये त्यांनी खालीलप्रमाणे प्रार्थना केली होती.

- पत्रव्यवहार/ प्रतिवादींनी दिनांक २४ मार्च, २००५, ३० मे २००५ आणि २७ जून, २००५ रोजी पारित केलेले आदेश रद्द करावे.
- अपीलकर्ते यांच्या प्रकरणांचे कार्यालयीन ज्ञापनाच्या कलम (क) नुसार नियमन न करता कलम (ब) नुसार नियमन करावे असे निर्देश देण्यात यावे.

अशा प्रकारे, अपीलकर्ते यांनी त्यांची प्रकरणे भारत सरकार कडून पेन्शन मिळण्यास पात्र समजली जावीत असे निर्देश देण्याची विनंती केली होती.

२.१४) मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खंड न्यायाधीश मंडळाने, अपीलकर्ते यांची

५१

प्रकरणे, यांतील खंड न्यायाधीश मंडळाच्या अगोदरच्या निर्णयांतर्गत येतात, असे मानून रिट याचिका क्र. २७०४/२००५, दिनांक २६ एप्रिल, २००६ रोजी खारीज केली, त्यावर अपीलकर्ते यांनी खंड न्यायाधीश मंडळाच्या दिनांक २६ एप्रिल, २००६ च्या न्यायनिर्णयास, प्रस्तुत न्यायालयापुढे, वि. अ. या. (दि.) क्र. १५८६२/२००६ या द्वारे आव्हान दिले ज्यास त्यानंतर दिवाणी अपील क्र. ३०५९/२००७ असा पुन्हा नंबर दिला गेला. प्रस्तुत न्यायालयाने दिनांक १४ जुलै, २०११ च्या आदेशान्वये, मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खंड न्यायाधीशमंडळाने दिलेला २६ एप्रिल, २००६ चा न्यायनिर्णय अपीलकर्ते यांचे कथन की एस. व्ही. वसईकर आणि इतर विरुद्ध भारत सरकार आणि इतर (२००३ (२) एम्. एच्.एल जे. ६९१ : २००३ (४) बी. ओ. एम्. सी. आर ७९) मधील न्यायनिर्णय त्यांच्या प्रकरणांमधील वस्तुस्थितीस लागू होत नाही, हे लक्षात घेऊन, रद्द केला आणि सदरचे प्रकरण गुणवत्तेच्या आधारे पुनर्विचारार्थ उच्च न्यायालयाकडे परत पाठविले.

२.१५) पुनर्विचारार्थ प्रकरण समोर आल्यानंतर, मुंबई उच्च न्यायालयाने सदर प्रकरणात पुन्हा सुनावणी घेतली आणि रिट याचिका क्र. २७०४/२००५ खारीज करून सविस्तर न्यायनिर्णय पारित केला. आणि असा निर्णय दिला

५१

१४४

की ते भारत सरकारच्या नियमांतर्गत पेन्शनविषयक लाभ मिळण्यास पात्र नाहीत कारण त्यांनी त्यांच्या व्ही. एस्. एन्. एल्. मधील समावेशनाच्या दिनांकास १० वर्षापेक्षा कमी कालावधीची सेवा केली आहे.

उच्च न्यायालयाने असा निर्णय दिला की, कार्यालयीन जापनामधील कलम (अ) (ब) (क) यांचे अधिक वाचन केले असता असे स्पष्ट होते की केवळ स्थायी शासकिय कर्मचारी, ज्यांची १० वर्षापेक्षा जास्त सेवा झाली आहे, केवळ अशांनाच, त्यांच्या सरकारी क्षेत्रातील उपक्रमामध्ये समावेशनानंतर पेन्शनविषयक लाभ मिळण्याचा विकल्प असेल.

अपीलकर्ते यांचे प्रकरण कार्यालयीन जापनाच्या कलम (क) अंतर्गत नियमित होत आहे ज्यामध्ये, ज्या कर्मचा—यांनी त्यांच्या सेवेची १० वर्ष पूर्ण केली नाहीत अशांचा प्रवर्ग नमूद केला आहे. न्यायालयाने असेही मानले की एक असा नवीन प्रवर्ग जो एकतर कलम (क) मध्ये नमूद केल्याच्या विरुद्ध आहे किंवा जो कलम (अ) आणि (क) चा ध्वन्यर्थ निष्फळ ठरवतो, तो न्यायिक निर्वचनाद्वारे निर्माण करता येणार नाही.

उच्च न्यायालयाने असा निर्णय दिला की प्रस्तूत प्रकरण प्रामाणिकपणे मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खंड न्यायाधीश मंडळाने एस. व्ही. वसईकर आणि १४५

५५

इतर विरुद्ध भारत सरकार आणि इतर (२००३ (२) एम्. एच्.एल जे. ६९१ : २००३ (४) बी. ओ. एम्. सी. आर ७९) या प्रकरणात अगोदरच दिलेल्या निर्णयाने संरक्षित होत आहे.

३ खंडन्यायाधीश मंडळ यांनी दिनांक १३ जानेवारी, २०१६ रोजी दिलेल्या न्यायनिर्णय आणि आदेशाने व्यथित होऊन, अपीलार्थी यांनी प्रस्तुतची विशेष अनुमती याचिका दाखल केली आहे आणि ज्यांचे दावे सारख्याच वस्तुस्थितीवर आधारित आहेत अशा अठडेचाळीस व्यक्तींनी खटला चालविण्यासाठी अर्ज दाखल केले.

४ अॅड. श्री. संजय कुमार मिश्रा, हे अपीलार्थी यांच्या वतीने हजर होते आणि खंडन्यायाधीश मंडळ यांनी दिनांक १३ जानेवारी, २०१६ रोजी दिलेले आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि आदेश रद्द करण्याची मागणी केली.

विद्वान अॅडीशनल सॉलीसीटर जनरल श्री. विक्रमजीत बॅनर्जी हे उत्तरवादी क्र. १ — ३ यांच्या वतीने हजर होते आणि विद्वान वरिष्ठ वकील श्री. मनींदर सिंग हे उत्तरवादी क्र. ४ — व्ही.एस.एन.एल. यांच्या वतीने हजर होते.

५ आम्ही पक्षकारांच्या हुशार आणि कार्यक्षम वकिलांच्या मदतीने अभिलेख ५५

४४

तपासले. प्रस्तुत दिवाणी अपीलात आमचे विचारार्थ उपस्थित झालेला वाद प्रश्न असा आहे की, मुंबई उच्च न्यायालय हे, अपीलार्थी यांचे प्रकरण पुर्वीच्या एस.व्ही.वसईकर आणि इतर विरुद्ध भारत सरकार आणि इतर (२००३ (२) महा.एल.जे. ६९१:२००३ (४) मुंबई सी.आर. ७९) च्या निर्णयाने संरक्षित होते का आणि ते केंद्र सरकार कडून मिळणारे पेन्शन विषयक लाभ मिळण्यास हक्कदार आहेत का, याचे कायदेशीर समर्थन करतात का.

६ याचिकाकर्ते यांचे कथन

६.१ वकील श्री. संजय कुमार मिश्रा, यांनी असे कथन केले की मा. मुंबई उच्च न्यायालय यांच्या खंडन्यायाधीश मंडळाने अपीलकर्ते यांना पेन्शन विषयक लाभ नाकारून चूक केली आहे.

६.२ असे कथन करण्यात आले की, अपीलकर्ते यांच्या प्रकरणाचे कार्यालयीन ज्ञापन चे कलम (ब) अनुसार नियमन होत आहे कारण त्यांनी त्यांच्या सेवानिवृत्तीच्या वेळी, कार्यालयीन ज्ञापनाच्या कलम (अ) मध्ये नमूद केल्यानुसार केंद्र सरकारच्या नियमांतर्गत उपलब्ध असलेले पेन्शनविषयक लाभ मिळण्यासाठी विकल्प दिला होता. ४४

६.३ पुढे असे सादर करण्यात आले की, कार्यालयीन ज्ञापनाच्या अन्वयार्थ पृथःकपणे त्याच्यातील साध्या मजकुराच्या आधारावर लावला पाहिजे आणि दिनांक २१ फेब्रुवारी १९९० च्या कर्मचारी सुचनेस संलग्नित नमुन्याचा प्रभाव सदर अन्वयार्थ लावताना असू नये.

६.४ खंडन्यायाधीश मंडळ यांनी कार्यालयीन ज्ञापन याचा चूकीचा अर्थ लावला आहे कारण कलम (अ) ही नियंत्रण करणारी तरतूद आहे आणि कलम (क) ची तरतूदी कोणत्याही प्रकारे कलम (अ) मधील तरतूदी सौम्य करित नाही.

अपीलार्थी यांनी, समन्वयक खंडन्यायाधीश मंडळ यांनी एस.व्ही.वसईकर आणि इतर विरुद्ध भारत सरकार आणि इतर (२००३ (२) महा.एल.जे. ६९१:२००३ (४) मुंबई सी.आर. ७९) मध्ये दिलेल्या कार्यालयीन ज्ञापनाच्या स्पष्टीकरणाला आव्हानीत केले आहे.

श्री. मिश्रा यांच्या म्हणण्याप्रमाणे कार्यालयीन ज्ञापन चे कलम (क) आणि (ड) यामध्ये फक्त, असे कर्मचारी ज्यांनी १० वर्षापेक्षा कमी अर्हताकारी सेवा केली आहे आणि असे कर्मचारी ज्यांनी १० वर्षापेक्षा जास्त अर्हताकारी सेवा केली आहे, अशा कर्मचा—यांना दयावयाच्या निवृत्तीवेतन विषयक

लाभांच्या प्रदानाच्या प्रकाश बाबत तरतूदी आहेत.

७ उत्तरवादी यांचे कथन

७.१ उत्तरवादी यांच्या वकीलांनी इतर गोष्टींबरोबरच असे कथन केले की, प्रस्तुतच्या प्रकरणातील वाद प्रश्न हा न्यायाने पूर्वीच्या मा. मुंबई उच्च न्यायालयाने एस.व्ही.वसईकर आणि इतर विरुद्ध भारत सरकार आणि इतर (२००३ (२) महा.एल.जे. ६९१:२००३ (४) मुंबई सी.आर. ७९) मध्ये दिलेल्या न्यायनिर्णयाने संरक्षित होतो आहे. अपीलार्थी हे त्यांच्या संघा तर्फे हया प्रकरणात दाखल झाले आहेत आणि त्यांनी हया न्यायनिर्णयाला प्रस्तुत न्यायालयापुढे आव्हानीत केलेले नाही. परिणामी, हा न्यायनिर्णय अंतिम झाला आहे. त्यामुळे अपीलार्थी हयांना तोच वाद पुन्हा प्रस्तुतच्या याचिकेत दाखल करण्याची परवानगी नाही. खंडन्यायाधीश मंडळाने सदर निर्णयास यथायोग्य प्रकारे अनुसरून, आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि दिनांक १३ जानेवारी, २०१६ रोजीच्या आदेशाने याचिका क्र. २७०४/२००५ ही खारीज केली.

७.२ व्ही.एस.एन.एल. यांच्या वतीने असे कथन करण्यात आले की, कार्यालयीन ज्ञापन हे कर्मचा—यांना दोन वर्गात विभागतात. पहिले ज्यांनी १० वर्ष अर्हताकारी सेवा पूर्ण केली आहे आणि दुसरे ज्यांनी १० वर्ष अर्हताकारी

५१) सेवा पूर्ण केली नाही. कार्यालयीन ज्ञापनाखाली पहिल्या वर्गातील कर्मचारी भारत सरकार कडून पेन्शन घेण्यास हक्कदार आहेत आणि दुस-या वर्गातील कर्मचारी भविष्य निर्वाह निधीच्या अंशदानाचा काही प्रमाणात भाग घेण्यास हक्कदार आहेत.

७.३ अपीलार्थी यांनी असे कबूल केले की त्यांची अर्हताकारी सेवा १० वर्षापेक्षा कमी झाली आहे. त्यांनी स्वेच्छेने व्ही.एस.एन.एल. च्या नियमित सेवेत त्यांचे समावेशन करण्याचा विकल्प दिला होता. परिणामी त्यांची केंद्र सरकारची पूर्वीची सेवा खंडीत झाली आणि त्यामुळे ते शासकीय सेवेतून दिनांक २ जानेवारी, १९९० रोजी म्हणजेच ज्या दिवशी त्यांचे केंद्रीय नागरी सेवा (पेन्शन) नियम, १९७२ चे नियम ३७ (१) (कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२) अन्वये व्ही.एस.एन.एल. मध्ये समावेशन करण्यात आले त्या दिवशी सेवानिवृत्ती झाली असे समजण्यात आले.

अपीलार्थी यांना, त्यांची केंद्र शासनाच्या सरकारी सेवेत १० वर्ष सेवा पूर्ण झालेली नाही आणि ते कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२) चे नियम ४९ खाली पेन्शन विषयक लाभ घेण्यास हक्कदार नाहीत हे माहित असून सुद्धा त्यांनी जाणीवपूर्वक व्ही.एस.एन.एल मध्ये समावेशन करण्याचा निर्णय घेतला. ५१)

७.४ असे कथन करण्यात आले की, कार्यालयीन ज्ञापन हे वास्तविक पाहता कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२ चे नियम ४९ सह नियम ३७ याच्याशी जुळणारा आहे. कोणत्याही परिस्थितीत कार्यालयीन ज्ञापनाचा अन्वयार्थ पृथःकपणे त्याच्यातील साध्या मजकुराच्या आधारावर लावू शकत नाही आणि त्याचा अन्वयार्थ कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२) शी मिळताजुळता लावलेला असला पाहिजे.

कें.ना.से. (सेवा) नियम, १९७२) खाली मिळणा—या पेन्शन विषयक लाभांचे हक्कदार होण्यासाठी किमान १० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण होणे ही आवश्यकता कार्यालयीन ज्ञापनाच्या कलम (अ) ला लागू आहे.

अपीलार्थी यांनी कबूल केले की, त्यांची अर्हताकारी सेवा १० वर्षापेक्षा कमी असून त्यांना शासकीय सेवेतून सेवा निवृत्त समजण्यात आले आणि केंद्र सरकारच्या पेन्शन विषयक लाभासाठी ते हक्कदार नाहीत आणि व्ही.एस.एन.एल. मध्ये समावेशन केले तरी त्यांना पेन्शन मिळू शकणार नाही.

८ चर्चा आणि छाननी

८.१ कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२ चे नियम ३७ मध्ये अशी तरतूद आहे

की, ज्या शासकीय कर्मचा—याचे महामंडळात किंवा सरकारी कंपनी मध्ये

४५) समावेशन केले आहे, तो /ती सदर समावेशनाच्या तारखेपासूनच शासकीय सेवेतून सेवा निवृत्त झाली आहे असे समजण्यात येते.

कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२ च्या नियम ३७ चा संबंधित उतारा या खाली पुनःउद्धृत केला आहे.

“३७ महामंडळ, कंपनी किंवा संस्थेमध्ये समावेशना नंतर पेन्शन

१. शासकीय कर्मचारी ज्यांना केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकार यांच्या पूर्णपणे किंवा त्याचा महत्वाचा भाग मालकीच्या किंवा त्यांच्या नियंत्रणाखालील महामंडळ किंवा कंपनी किंवा केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकार यांनी अर्थसहाय्य केलेल्या संस्थेत समावेशनाची परवानगी मिळाली असेल तर असे कर्मचारी, ज्या तारखेला त्यांचे समावेशन करण्यात आले आहे त्या तारखेला सेवा निवृत्त झाले आहेत असे समजले जातील आणि उप नियम (३) ला अधीन राहून ते निवृत्ती लाभ, जर असल्यास, अशी तारीख, जी सदर कर्मचा—यांस लागू असलेल्या केंद्र सरकारच्या आदेशास अनुसरून ठरविली असेल, त्या तारखेपासून ते घेण्यास पात्र राहतील.

२

३ अशी संस्था जी केंद्र सरकारच्या नियंत्रणाखाली आहे किंवा जिला केंद्र ४५)

सरकार द्वारा अर्थ सहाय्य पुरविले जाते आणि ज्यामध्ये शासकीय कर्मचा—याचे समावेशन झाले आहे, तेथे जर पेन्शन योजना लागू असेल तर त्यास/तीस, एकतर पेन्शनसाठी केंद्रसरकारच्या अखत्यारीतील सदर संस्थेमध्ये केलेली सेवा विचारात घेण्याचा किंवा केंद्र सरकारने जारी केलेल्या आदेशानुसार केंद्र सरकारी कार्यालयात केलेल्या सेवेच्या प्रमाणात निवृत्ती विषयक लाभ मिळण्याचा हक्क राहील.

स्पष्टीकरण — संस्था म्हणजे स्वायत्त संस्था किंवा कायदयांतर्गत प्रस्थापित संस्था.

(जोर देऊन कथन)

ज्या अपीलार्थी यांनी स्वेच्छेने व्ही.एस.एन.एल. च्या नियमित सेवेत समावेशन करून घेण्यासाठी विकल्प दिला ते अपीलार्थी कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२ चे नियम ३७ (१) प्रमाणे, केंद्र सरकारच्या सेवेतून, ज्या तारखेला त्यांचे समावेशन करण्यात आले म्हणजेच दिनांक २ जानेवारी, १९९० पासून सेवा निवृत्त झाले असे समजण्यात आले.

८.२ ही गोष्ट कबूल करण्यात आली आहे की, अपीलार्थी हयांना व्ही.एस.एन.एल. मध्ये समावेशन केल्याच्या तारखेपासून म्हणजेच ज्या

(४)

तारखेपासून त्यांना केंद्र सरकारच्या सेवेतून निवृत्त झाले असे समजण्यात आले तेव्हापासून त्यांनी १० वर्ष अर्हताकारी सेवा पूर्ण केली नाही.

सरकाराकडून सेवा निवृत्ती लाभ मिळण्यासाठी शासकीय कर्मचा—याला कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२ चे नियम ३ (क्यू) मध्ये उल्लेख केल्याप्रमाणे किमान 'अर्हताकारी सेवा' पूर्ण करणे आवश्यक आहे. नियम ३ (क्यू) प्रमाणे 'अर्हताकारी सेवा' म्हणजे नोकरीत असताना किंवा इतर प्रकारे केलेली सेवा कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२ अंतर्गत पेन्शन आणि उपदानासाठी विचारात घेणे.

८.३ कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२ चे नियम ४९ (२) मध्ये अशी तरतूद आहे की, सरकारी कर्मचा—याला ज्यावेळी तो १० वर्ष अर्हताकारी सेवा पूर्ण करेल तरच, तो निवृत्त होईल त्या वेळेस त्यास पेन्शन मिळेल. दुस—या बाजूला जे कर्मचारी १० वर्ष अर्हताकारी सेवा पूर्ण करण्यापूर्वी निवृत्त होतील ते कें.ना.से. (पेन्शन) नियम, १९७२ चे नियम ४९ (१) खाली सेवा उपदान मिळण्यास पात्र असतील.

सी.सी.एस (पेन्शन) नियम, १९७२ च्या नियम ४९ च्या संबंधित उतारा आपल्या माहितीसाठी खाली पुनःउद्धृत केला आहे. ४४)

“४९ पेन्शनची रक्कम

१ सरकारी कर्मचारी जर का हया नियमाच्या तरतुदी नुसार, दहा वर्ष अर्हताकारी सेवा पूर्ण होण्यापूर्वी निवृत्त होत असेल तर सेवा उपदानाची रक्कम अर्हताकारी सेवेच्या प्रत्येक पूर्ण सहामाही कालावधीसाठी अर्धमासिक वित्तलब्धीच्या दराप्रमाणे परिगणित करण्यात येईल.

२ अ) सरकारी कर्मचारी ज्याने हया नियमाच्या तरतुदी नुसार तेहत्तीस वर्षापेक्षा कमी अर्हताकारी सेवा केली नसेल तर त्या प्रकरणात पेन्शनची रक्कम सरासरी वित्तलब्धीच्या पन्नास टक्क्याने जास्तीत जास्त चार हजार पाचशे रुपये दर महिन्यास अधीन राहून परिगणित करण्यात येईल.

१. भारतीय संघ राज्य आणि व्ही. बशीरभाई आर. खीलजी, (२००७)

६ एस.सी.सी. १६: ए.आय.आर. २००७ एस.सी. १९३५

ब) जर सरकारी कर्मचारी हया नियमाच्या तरतुदी नुसार तेहत्तीस वर्ष पूर्ण होण्यापूर्वी निवृत्त झाले, परंतु त्याची/तिची दहा वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण झाली असेल तर त्यांना कलम (अ) खाली पेन्शनची रक्कम अनुज्ञेय आहे ४४)

§) आणि कोणत्याही परिस्थितीत पेन्शनची रक्कम दर महिना तीनशे पंचाहत्तर रुपयांपेक्षा कमी नसेल.

(जोर देऊन कथन)

सांविधिक नियमांचे म्हणजेच केंद्रिय नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९७२ च्या नियम ३७ सोबत नियम ४९ चे एकत्रित वाचन केल्यावर असे विपुल प्रमाणत स्पष्ट होईल की, अपीलकर्ता हे निवृत्तीवेतनाचे लाभ मिळण्यास हक्कदार नव्हते कारण, केंद्र शासनासोबतची सेवा निवृत्तीवेतनाहोण्यासाठी सर्वसामान्यपणे जी १० वर्षांची किमान अर्हताकारी सेवा पूर्ण होण्याची गरज असते ती अपीलकर्ता यांनी पूर्ण केलेली नव्हती. दिनांक २ जानेवारी, १९९० रोजी व्ही.एस.एन.एल. मध्ये समावेशन झाल्यामुळे त्यांची केंद्र शासनासोबतची सेवा खंडित झाली होती. (त्यामुळे), अपीलकर्ता हे व्ही.एस.एन.एल. अंतर्गत निवृत्ती लाभांकरिता हक्कदार होतील.

व्ही.एस.एन.एल. मध्ये समावेशन होण्याच्या पर्यायाचा वापर केल्यानंतर, अपीलकर्ते आता केंद्र शासनाकडून निवृत्तीवेतन लाभाची मागणी करण्यापासून प्रतिष्ठंभित झाले आहेत.

८.४ दिनांक ०५ जुलै, १९८९ रोजीचे कार्यालयीन जापन हे भारत §)

सरकाराच्या निवृत्तीवेतन आणि निवृत्तीवेतन कल्याण खात्याकडून, शासनाच्या एखादया खात्याचे केंद्र सरकारी क्षेत्रातील उपक्रम / स्वायत्त संस्था यांमध्ये परिवर्तन होण्यामुळे कर्मचा—यांच्या सामुदायिकरित्या घडणा—या बदल्यांच्या प्रकरणामध्ये लागू होणा—या अटी आणि शर्ती निश्चित करण्यासाठी जारी करण्यात आले होते.

(अ) सदर कार्यालयीन ज्ञापनाच्या खंड (अ) मध्ये सरकारी कर्मचारी (स्थायी, स्थायीवत, अस्थायी) यांच्याकरिता अशा पर्यायाची तरतूद करण्यात आली होती की ते सरकारी नियमानुसार त्यांच्याकरिता उपलब्ध असलेले अथवा सरकारी क्षेत्रातील उपक्रम/ स्वायत्त संस्था यांच्याकडून नियमन होणारे निवृत्ती लाभ, यांच्यापैकी कोणत्याही एका प्रकारच्या निवृत्ती लाभाचा पर्याय स्वीकारू शकतात. खंड (ब) मध्ये अशी तरतूद करण्यात आली होती की, जे सरकारी कर्मचारी निवृत्तीवेतन लाभाचा पर्याय स्वीकारतील ते, त्यांच्या निवृत्त होण्याच्या समयास, “त्या वेळी लागू असणा—या केंद्र शासनाच्या नियमानुसार”, निवृत्तीवेतन प्राप्त करण्यास हक्कदार असतील.

(ब) खंड (अ) व (ब) यांच्या एकत्रित वाचनामधून असा निर्देश होतो ४४

की, निवृत्तीवेतन लाभ स्वीकारण्याचा पर्याय केवळ त्याच सरकारी कर्मचा—यांकडे उपलब्ध होता जे, सुरुवातीस त्यांच्या निवृत्तीच्या समयास, निवृत्तीवेतन प्राप्त होण्यास हक्कदार होते. ही बाब खंड (अ) मधून उघड होते ज्यामध्ये संबंधित सरकारी नियमांनुसार उपलब्ध निवृत्तीवेतन लाभ स्वीकारण्याबाबतचा पर्याय दिलेला आहे. खंड (अ) आणि (ब) मध्ये अशी पूर्वकल्पना केली आहे की, जे सरकारी कर्मचारी, सुरुवातीस, निवृत्तीवेतन लाभाचा पर्याय स्वीकारतात, केवळ तेच केंद्र शासनाच्या नियमांनुसार मिळणारे निवृत्तीवेतनाचे लाभ प्राप्त करण्यास हक्कदार होतील.

(क) केंद्रिय नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९७२ मधील नियम २७ सोबत नियम ४९ चे वाचन केले असता असे निदर्शनास येते की, अपीलकर्ते यांनी १० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण केलेली नसल्यामुळे ते केंद्रिय नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९७२ खाली मिळणारे निवृत्तीवेतन प्राप्त करण्यास ते हक्कदार नव्हते.

५५) त्यामुळे, अपीलकर्ते यांनी खंड (अ) खालील लाभ 'ठेवून'

५५) 'छोण्याचा' पर्याय स्वीकारण्याचा प्रश्नच नव्हता.

(ड) सदर कार्यालयीन जापनामधील खंड (ब) चे वाचन स्वतंत्रपणे केले ५५)

४४)

जाऊ शकत नाही, आणि खंड (अ) च्या जोडीनेच त्याचे वाचन करण्याची आवश्यकता आहे असा खंडपीठाने दिलेला निर्णय अतिशय योग्य आहे. खंड (ब) खालील निवृत्तीवेतनाचा हक्क हा “केंद्र शासनाच्या त्या वेळेस जारी असलेल्या नियमांनुसार” ह्या वाक्यप्रयोगाने मर्यादित केला आहे.

(ई) तसेच, “पर्याय कृतीत उतरविणे सुलभ होण्यासाठी स्पष्टीकरण देणारी माहिती” असे शीर्षक असलेल्या कागदपत्रातील परिच्छेद क्रमांक (आय) (१) (ii) मध्ये असे स्पष्टपणे सांगितले आहे की,

४४) केंद्र शासनाच्या (नियमा) अंतर्गत निवृत्ती वेतनलाभ ठेवून

४४) घेण्यासाठीची पात्रता ही किमान १० वर्षांची सेवा ही अर्हताकारी सेवा म्हणून पूर्ण करण्याच्या अटीच्या अधीन असेल.

अपीलकर्ता यांना, त्यांचा पर्याय ठरविण्याची कृती प्रत्यक्षात उतरविण्याच्या वेळेस, सदर स्पष्टीकरणाबाबत विनिर्दिष्टपणे कळविण्यात आले होते की, त्यांची केंद्रिय नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९७२ खालील निवृत्तीवेतन लाभाबाबतची पात्रता ही, त्यांनी त्यांच्या सेवानिवृत्त होण्याच्या दिनांकाला १० वर्षांची अर्हताकारी सेवा ही किमान पात्रतेची आवश्यकता पूर्ण

४४)

करण्यावर अवलंबून आहे.

८.५ व्ही.एस.एन.एल यांच्या वतीने बाजू मांडणारे वरिष्ठ अधिवक्ता नामे श्री. मनिंदर सिंग आणि विद्वान अतिरिक्त महान्यायअभिकर्ता यांच्या निवेदन, जसे, प्रस्तुत प्रकरणातील घटना हया मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाकडून अगोदर न्यायनिर्णीत केल्या गेलेल्या एस.व्ही.वसईकर आणि इतर विरुद्ध भारताचे संघराज्य आणि इतर, {२००३(२) महाराष्ट्र लॉ जर्नल ६९१:२००३ (४) बॉम्बे सी.आर. ७९} हया प्रकरणातील घटनांशी मिळत्या जुळत्या आहेत, यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर तथ्य असल्याचे आम्हांस आढळून येते.

८.६ आधीची रिट याचिका क्र. ५३७४/२००२ ही 'प्रतिनिधी' या नात्याने दाखल करण्यात आली होती, असे जे निवेदन केलेले आहे ते अतिशय योग्यच केलेले आहे. सदर रिट याचिकेमध्ये, याचिकाकर्ता क्रमांक ३ हा व्ही.एस.एन.एल. मधील कर्मचा—यांच्या संघटनांचा महासंघ, म्हणजेच व्ही.एस.एन.एल. मधील कर्मचा—यांची सामुदायिक संस्था होती. तो महासंघ, अपीलकर्ता तसेच तत्सम परिस्थितीतील इतर व्यक्ती यांच्या हिताची पाठराखण खंडपीठासमोर करित होता. सदर रिट याचिका क्रमांक ५४

४४

५३७४/२००२ मध्ये केलेल्या विनंत्या उच्च न्यायालयाने खालील शब्दांमध्ये मांडल्या आहेत.

“३. दुस-या याचिकेमध्ये म्हणजेच रिट याचिका क्र. ५३७४/२००२ मध्ये, अशी विनंती करण्यात आली आहे की, उत्तरवादी यांची याचिकाकर्ता आणि तत्सम परिस्थितीतील इतर कर्मचा-यांना, ज्यांची भारत सरकार सोबत १० वर्षांची सेवा पूर्ण झालेली नाही, त्यांना, त्यांचे व्ही.एस.एन.एल. मध्ये समावेशन

४४ झाल्यानंतर शासकीय निवृत्तीवेतनाचे लाभ ठेवून २

४४ धेण्याचा पर्याय स्वीकारण्याच्या त्यांच्या हक्काचा वापर करू न देण्याची कृती ही मनमानी स्वरूपाची, भेदभावकारी आणि राज्यघटनेमध्ये अंतर्भूत अनुच्छेद १४ व अनुच्छेद १६ मधील तरतूदींचा भंग करणारी आहे, असे जाहिर करण्यात यावे. आणि, म्हणून, अशी विनंती करण्यात आली की, भारत सरकार यांना असे योग्य निदेश देण्यात यावेत की, याचिकाकर्ते आणि तत्सम ४४

परिस्थितीतील इतर कर्मचारी, ज्यांनी व्ही.एस.एन.एल. मध्ये समावेशन होण्याच्या दिनांकाला त्यांच्या सेवेची १० वर्षे पूर्ण केली नव्हती, ते, त्यांची भारत सरकारमधील सेवा व्ही.एस.एन.एल. बरोबरच्या सेवेसोबत मोजणी करण्यात येऊन, सरकारी निवृत्ती वेतनाचे लाभ ठेवून घेण्याच्या पर्यायाचा वापर करून तसे लाभ प्राप्त करण्यास हक्कदार आहेत.”

(जोर देऊन कथन)

खंडपीठाने रिट याचिका फेटाळून लावल्या आणि पुढीलप्रमाणे निर्णय दिला.

“२६. ज्या कर्मचा—यांनी १० वर्षांची सेवा पूर्ण केलेली नाही, त्यांना निवृत्तीवेतन लाभ मिळविण्याच्या बाबतच्या पर्यायाचा वापर करून देण्यास मंजूरी नाकारण्यात आली, या निवेदनाबाबत असे म्हणता येईल की, जेव्हा व्ही.एस.एन.एल. ही एक सरकारी कंपनी होती आणि, जेव्हा ते (कर्मचारी) सरकारी

४४)

सेवेमध्ये कार्यरत होते, त्यावेळेस देखील ते अशा प्रकारचे लाभ मिळण्यास हक्कदार नव्हते. सदर जापनाचे देखील वाचन केल्यावर, असे मुबलक प्रमाणात स्पष्ट होते की, ज्यांनी सरकारी सेवेमध्ये १० वर्षे पूर्ण केलेली नाहीत अशा कर्मचा—यांना निवृत्तीवेतनाचे लाभ नाकारण्यात आलेले होते. जो पर्याय सरकारने मान्य केलेला होता आणि ज्याचा वापर कर्मचा—यांनी करावयास पाहिजे होता, तो अशा कर्मचा—यांच्या बाबतीत होता, ज्यांनी त्यांच्या सेवेची दहा किंवा त्याहून अधिक वर्षे पूर्ण केलेली होती, आणि स्थायीवत व अस्थायी कर्मचारी जे अशा लाभाकरिता हक्कदार ठरणार होते ते सरकारी क्षेत्रातील उपक्रम आणि स्वायत्त संस्थांमधील सेवेमध्ये कायम झाल्यानंतर ठरणार होते. याचिकाकर्ते आणि तत्सम परिस्थितीतील इतर कर्मचारी यांनी १० वर्षांची सेवा पूर्ण केलेली नसल्यामुळे, ते सरकारी सेवेमध्येदेखील

४४)

अशा प्रकारचे लाभ प्राप्त करण्यास हक्कदार नव्हते
आणि त्यामुळे ते निवृत्तीवेतन लाभाबाबत तक्रार करू
शकत नाहीत.

(जोर देऊन कथन)

खंडपीठाने काढलेल्या उपरोक्त निष्कर्षामध्ये अपीलकर्ते यांनी दाखल
केलेल्या प्रकरणातील बहुतांश मुद्यांवर विचार करण्यात आला आहे.

८.७ एस.व्ही.वसईकर आणि इतर विरुद्ध भारताचे संघराज्य आणि इतर,
{२००३ (२) महाराष्ट्र लॉ जर्नल ६९१:२००३ (४) बॉम्बे सी.आर. ७९} हया
प्रकरणात दिल्या गेलेल्या निर्णयास सर्वोच्च न्यायालयासमोर आव्हानित
करण्यात आले नव्हते, आणि त्यामुळे तो सदरचा निर्णय कायम झाला आहे,
आणि म्हणून, अपीलकर्ते यांनी उच्च न्यायालयाकडून मागणी केलेला
दिलासा, 'रेस ज्युडिकाटा' हया तत्वाने रोधित झाला आहे.

या ठिकाणी, डायरेक्ट रिक्रुट, क्लास—२ इंजिनिअरिंग अधिकारी संघ
विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य आणि इतर^(२) हया प्रकरणामध्ये घटनापीठाने दिलेल्या
निर्णयाचा संदर्भ देता येऊ शकेल. सदर प्रकरणामध्ये, पाच न्यायमूर्तींच्या
वतीने न्यायमूर्ती शर्मा यांनी पुढीलप्रमाणे निर्णय दिला आहे. ५५)

४४)

“३५..... असे सुस्थापित झालेले आहे की, 'रेस ज्युडिकाटा' (निर्णित बाब) हे तत्व रिट याचिकांना लागू होते. प्रस्तुत प्रकरणामध्ये याचिकाकर्त्याच्या वतीने मागणी करण्यात आलेला दिलासा हा, तोच दिलासा आहे, जो त्यांनी उच्च न्यायालयामध्ये दाखल केलेल्या आधीच्या रिट याचिकेमध्ये, तो यशस्वी होण्याच्या परिस्थितीमध्ये मिळविला असता. याचिकाकर्त्याने उत्तरादाखल असे निवेदन केले आहे की, हया न्यायालयाने विशेष अनुमती याचिका प्रारंभीच, कोणतेही कारण न देता फेटाळून लावलेली असल्यामुळे, 'रेस ज्युडिकाटा' हया तत्वांतर्गत केलेल्या कथनासाठी त्या आदेशावर अवलंबून राहता येणे शक्य नाही. याबाबतचे उत्तर असे आहे की, येथे, हया न्यायालयाने विशेष अनुमती याचिका फेटाळून लावण्याचा जो आदेश पारित केला आहे त्याचा आधार घेतला जात नसून, उच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्णय, जो विशेष अनुमती याचिका फेटाळली गेल्यामुळे कायम ४४)

झाला आहे, त्याचा आधार रेस ज्युडिकाटा ह्या तत्वांतर्गत केलेल्या कथनावर जोर देण्यासाठी घेतला आहे. समान परिस्थिती असलेल्या “दर्याव विरुद्ध उत्तर प्रदेश राज्य” ह्या प्रकरणामध्ये ह्या न्यायालयाच्या घटना—पीठाने असा निर्णय दिला आहे की, जेव्हा उच्च न्यायालय, त्यांच्यासमोर राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २२६ अन्वये दाखल करण्यात आलेली रिट याचिका त्यावर सुनावणी होऊन त्यातील गुणावगुणांवर फेटाळून लावते, तेव्हा त्यानंतर एकाच पक्षकारांनी, एकाच घटनेच्या बाबतीत आणि एकाच दिलाशाकरिता राज्य घटनेच्या अनुच्छेद ३२ अन्वये सर्वोच्च न्यायालयात सादर केलेली याचिका ‘रेस ज्युडिकाटा’ ह्या सर्वसाधारण तत्वानुसार रोधित होईल. सक्षम अधिकारिता असलेल्या न्यायालयांच्या न्यायनिर्णयाचे बंधनकारक स्वरूप हे, तत्त्वतः कायद्याच्या राज्याचा भाग आहे, ज्यावर, न्यायदान प्रक्रिया, ज्याबाबत राज्यघटनेमध्ये खूप मोठया ४४

४४)

प्रमाणावर भर देण्यात आला आहे, आधारलेली आहे, आणि उच्च न्यायालयाचा न्यायनिर्णय, जो राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २२६ अन्वये, प्रकरणातील गुणावगुणांच्या सुनावणीनंतर पारित करण्यात येतो, तो, राज्यघटनेतील तरतुदीनुसार दाखल करण्यात येणा—या अपीलामध्ये रद्दबातल केला जात नाही तोवर सदर पक्षकारांवर बंधनकारक राहिला पाहिजे आणि त्यावर, राज्यघटनेच्या अनुच्छेद क्र. ३२ अन्वये याचिका दाखल करून, कुरघ पोडी करण्याची परवानगी देता येत नाही.

(जोर देऊन कथन)

जरी, घटनापीठाचा निर्णय हा अनुच्छेद ३२ अन्वये दाखल केलेल्या रिट याचिके संदर्भात दिला गेलेला असला तरी, तो, अपीलकर्ते यांनी दाखल केलेल्या प्रस्तुत अपीलाप्रमाणे, अनुच्छेद २२६ अन्वये दाखल झालेल्या रिट याचिकेला 'रेस ज्युडिकाटा' ह्या तत्वाच्या वापराने अधिक जोमदारपणे प्रत्यवाय म्हणून लागू होईल.

८.८ अपीलार्थी हे केंद्रिय नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९७२ ४४)

अथवा कार्यालयीन ज्ञापनामधील खंड (अ) आणि (ब) यापैकी एकाही तरतूदीखाली निवृत्तीवेतन लाभ मिळण्यास हक्कदार नव्हते.

अपीलकर्ता यांचे म्हणण्यातील मुद्दे जसे की, व्ही.एस.एन.एल. मध्ये समावेशन होण्यापूर्वी ते सरकारी कर्मचारी होते आणि त्यांचा अर्हताकारी सेवा कालावधी हा दहा वर्षांपेक्षा कमी होता, हे कार्यालयीन ज्ञापनाच्या खंड (क) मध्ये संपूर्णपणे समाविष्ट आहेत. खंड (क) मध्ये नमूद केलेल्या तरतूदीनुसार, अपीलकर्ते हे जेव्हापासून शासनाच्या सेवेमध्ये कार्यरत होते तेव्हापासून, ते व्ही.एस.एन.एल. मध्ये कायमस्वरूपी समावेशन होण्याच्या दिनांकापर्यंत, भविष्यनिर्वाह निधीमधील अंशदानाच्या रकमेइतकी रक्कम व त्यावर द.सा.द.शे. ६ टक्के दराने होणारे सरळव्याज एवढी रक्कम, सरकारी क्षेत्रातील उपक्रम/स्वायत्त संस्था यांसोबतच्या सी.पी.एफ. खात्यामध्ये, प्रारंभिक शिल्लक म्हणून मिळण्यास हक्कदार होतील.

९ उपरोक्त निष्कर्षाचा विचार करता, प्रस्तुतचे दिवाणी अपील फेटाळण्यात येते आणि मुंबई उच्च न्यायालयाने रिट याचिका क्रमांक २७०४/२००५ मध्ये दिनांक १३ जानेवारी, २०१६ रोजी पारित केलेला न्यायनिर्णय व आदेश ज्यावर प्रस्तुत प्रकरणात आक्षेप घेण्यात आला आहे ४१)

तो कायम करण्यात येतो.

१० सदरच्या न्यायनिर्णयाच्या अनुषंगाने प्रस्तुत अपीलामध्ये पक्षकार म्हणून दाखल करून घेण्याबाबतचे अर्ज निकालात काढण्यात येतात. तसेच इतर कोणतेही प्रलंबित अंतरिम अर्जदेखील निकालात काढण्यात येतात.

उपरोक्तप्रमाणे आदेश पारित करण्यात येतात.

..... न्यायमूर्ति

(उदय उमेश लळीत)

..... न्यायमूर्ति
(इंदू मल्होत्रा)

नवी दिल्ली

मार्च १५, २०१९.

नकार (डिसक्लेमर)

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायानिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन ४१)

४४)

आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल.

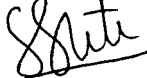
Office of the Chief Translator &)SCEM - 14

Interpreter, High Court, Bombay) Fs. 144

/-

2019)

A True translation

Translator